

Ijerka mifka

Oduvijek me je zaprepastavala smirenost koju posjeduju slike mrtve prirode. Da li je to bilo zbog njihove nadnaravne mirnoće ili zbog suzdržane strasti, prekinute prije samog vrha, ne bih znala reći. Ipak, činilo se da posjeduju smrt, prije no što su je svojim životom mogle osvojiti. Stoga se u njima zrcalila posebna napetost, život koji se odmotavao unazad, titrao tijela što se ispunjavao u sve daljoj prošlosti.

Da bismo pronašli pravu simetriju među stvarima, treba početi od onih sasvim jednostavnih, na čijem se tijelu pogled zaustavlja u potpunosti. Radi jasnoće i meni drage blizine (ukoliko se osjećaj razumijevanja tako može nazvati), opisat ću zeca ispružena na pladnju.

Odmah na početku moram napomenuti da vidim nepremostivu razdaljinu između slobodne i neobuzdane trke cvjetnim poljem i opružena krzna, pitome glave i smirena straha. Sva metafizičnost bića sabrana je u rasponu kruga što ga hitro tijelo živom šumom ispisuje i čistog pogleda u suvišnost dubine svoje smrti zagledanog. Ne bih govorila o smiješnosti kojoj se izlaže takav zec ako mu se, na primjer, kroz staklo uši smanjuju ili trup povećava, kako ponekad (tvorničkom pogreškom) staklo biva na nekim mjestima nejednake debljine i providnosti. Očito se radi o jednoj sasvim neposrednoj groteski ili, u najboljem slučaju, o nužnoj tragičnosti, koja izbjegava svoje ispunjenje u samom tijelu i ispunjava se u iluziji. Takva je vedrina mrtvih priroda, zaustavljenih u rastu i propadanju, savršena ravnoteža bića. Smrt je ovdje više marginalna bilješka, no što utječe na istinitost slike.

Medutim, zec o kojem govorim zadržao je u tako beznačnoj situaciji svoju hrabrost koju ni izvježbani pogled lovca, ni sigurni metalik nisu mogli raznijeti. Kao da se oko njega sa svih strana počelo sabirati skriveno dostojanstvo: ponos i skrušenost vidovitosti ispunjavali su cijeli izlog. Tek je bol pukotine, kroz koju se nazirala druga strana prizora, otvarala do tada suspregnuti beskraj: kao da se tijelo sve čvršće povijalo krvi koja je iz njega nepovratno istekla, povijalo se svojoj imaginarnoj slici uz koju ga je smrt prikolavala. Zec se lagano privlačivao na svoj izgled, ali je oko njega i dalje strujilo neispunjen život: bilo je to mnoštvo epizoda koje se u svakodnevnom životu vežu samo uz velike ljude i njihova djela. Stani su majstori znali oblikovati mrtvu prirodu sa životinjama tako da su pozadinu zatamnivali, a iz te tame iskrsavala su iskrišta koja su mnogo više govorila o cijelom prizoru, nego svi nacrtani predmeti. Zapamtiti kako zraka svjetlosti pada na mrtvo tijelo, kako ga rastvaja u jednom drugom životu, bilo je ono što treba *naslikati*, ili, možda, ponoviti. Preda mnom je i dalje ležao zec ulazeći u smrt što se podjednako brzinom širila njegovim i našim svijetom. Njegov pogled je sadržavao nešto manju probojnost, ali zato nije mogao sklopiti oko ni usnuti. Mala je tvornička pogreška oživila mrtvo oko zeca ispružena na pladnju, čineći iz tog običnog prizora pravu svetkovinu za svačiji duh koji je to mogao uočiti.

II

Sigurno je da ni lovci ne posjeduju uvijek najprodorniji pogled, inače se ovakve omaške, kao što je vidovitost zeca mrtvog oka, ne bi mogle dogoditi: sve što se dotad pričinjalo bezgričnim, odjednom je u sebi omedilo jedno tako savršeno mrtvo i uobičajeno tijelo ispruženoga zeca.

Prisjetimo se kako je teško snimiti uspjele fotografije iz lova ako želimo da gledalac stekne utisak o dominaciji lovčeve hrabrosti nad plijenom. Neporeciva jasnoća koja proizlazi iz fotografije može biti samo odjek usamljene hrabrosti: plijen je sveden na tačku oko koje se ispreda priča.

III

Događaji kojemu sam prisustvovala jedne jeseni sadržavao je upravo tako savršeno jedinstvo radnje da se nesavladiva razdaljina između lovca i njegovoga plijena ukazala u svojoj svojoj jasnoći i svjetlosti, tako da ni

mrtva priroda

mnoštvo sasvim žive krvi ne bi moglo ispuniti prostor naizgled ukroćene sudbine.

Sve to svjedoči o nesavršenosti ovog tako davnog i još uvijek omiljenog sporta, o nesavršenosti oka koje ne priznaje sudbinu već traži jednu višu stepenicu, gdje se iluzija poništava svojim značenjem i skida koprenu s našeg oka.

Vi i sami shvaćate kako je teško koncentrirati fokus na jedan prizor tako da ništa ne izmiče; jer, ako je progornjena divljač dovoljno pribrana, lik se lovca umanjuje i postaje sekundaran. Takvoj bi taštini teško bilo doskočiti da ne postoji mnoštvo načina montaže i skraćivanja prizora, ako je hrabrost prognitelja u nedomirci.

Sve je bilo obavijeno tihom izmaglicom, koja je više dolazila od preobilne svjetlosti nego od gustoće znaka. Na jezeru se odražavalo mnoštvo boja, iako je među njima bilo i onih koje više nisu pripadale našem vremenu, koje je prošlost ostavila na samoj površini da bi varku učinila potpunijom. Mogla sam ih sasvim lako nazabrati, jer ih mrežasta površina vode nije uopće pomjerala s mjesta, one su stajale kao mali stožeri vremena, koji se neprestano spuštaju do dna i izranjaju: njihov okomit rast svjedočio je o postojanju jednog vječnog mjerila.

Sve stvari su na mjestu gdje oko očekuje uzbuđenje, a srce drhtaj: takav se krajolik prikazuje na uspjelim razglednicama. Ništa ne izlazi iz prizora ili se gubi sa istom sigurnošću sa kojom postoji. Panorama je zaokružena tako da se iza njezinog dosega ne nazire nikakva sumnja ni bojazan.

O takvom vidiku neće biti riječ.

Istom je suncem (koje je strujilo našim očima) bilo obasjano cijelo lovište, na kojem je bila najvažnija razdioba života. (Nije se smjelo, na primjer, dogoditi da se razlegne krik sa nepredviđenog mjesta ili samrtni uzdah iz neočekivane pukotine u plućima.) Ali kako se ovdje radilo o lovu na srne, a ne na neke opasnije životinje, do toga nije moglo doći, pa je stoga i *ravnoteža* bila na našoj strani. Prema svim okolnostima, mogli smo očekivati klasičnu scenu lova u kojem su uloge čvrsto i definitivno podijeljene, bez mogućnosti naknadnog obrata.

Postojanost našeg pogleda već je bilježila pobjedu nad opuštenim tijelom.

Zrak se lagano raslojavao i pričinjalo se kao da i sama površina jezera izranja iz svoje dubine, dišući užurbano pod pritiskom sunca, a zatim se ponovo smirila u sabranim očima. Sve su te okolnosti dijavale maha mašti, dajući prizoru sasvim subjektivni pečat. Medutim, prizor je i dalje zadržavao svoju *objektivnu* pokretljivost, inače bi žrtva postala neuhvatljiva (da se radilo o prostoru sasvim oslobođenom namjere). No, u lovu nije važno mnoštvo boja koje se prepliću među gnamama stabala, nije važan čak ni sjaj svjetlosti koja izjednačava ljudsko tijelo sa gipkim trupom lovine: njihova se bliskost usmrćena metkom gubi u dva suprotna smjera.

Bila je dolina. Kao što obično biva, u dolini se pogled uvijek pomjera prema horizontu, tražeći živu tačku koja je izazov, pomičnu tačku koja svojim toplim dahom zagrijava i same zrake Sunca: takva je zrelost

tijela koje privlači lovčevu pažnju. Moj se pogled svom žestinom pripijao i uz najmanji drhtaj što se širio travom i žbunjem, ne razlikujući kad lagani povjetarac njiše lišće, a kad se oglašava plaho tijelo. Svaki je drhtaj oblikovao ovu zbilju, čineći je prihvatljivijom. Moje je srce od tolike uzaludne žestine podjednako otkucavalo istinit prizor i iluziju: na tački gdje je sve bilo stvarnost, tijelo je drhteći u zabludi spoznavalo istinu. Ono što je bilo možda samo moja uobrazilja, počelo je polagano zaposjedati i najdalji kutak vidika.

Očekivano je tijelo napokon izronilo: jedna se pomična tačka pojavila u daljini, zatim, za njom, druga, još providnija i tanja. U munjevitoj blijesku tijela i prostora koji ga je okruživao, život se načas poistovjetio sa smrću: izgananje je bilo tako potpuno da je cijeli prizor potonuo zajedno sa zvukom koji ga je pratio.

U travi je ležalo lane; makostriješenim je krznom klizio mlaz krvi. Dobro je da divljač posjeduje krzno, ne samo zbog hladnoće, već zbog posebne sigurnosti kojom preko njega istječe krv. Nagnuta nad tim, sad već za mene dalekim izvorom, srna je pokušavala ližući ranu lanetu, zadržati cjelovitost njegova tijela. Spazivši nas, na čas se trgnula i zatim ponovo prionula uz snagu što je naočigled hlapila i nestajala. Izlazeći iz otvorene rane, toplina je u početku još jače zazibala znak, sudarajući jedan unutrašnji svijet sa vanjskim. Znak se naglo počeo presavijati, udubljuvati, da bi se na određenoj visini opet uspnjavljao. Između uzdizanja i uspravljenosti otvarao se cijeli bezdan osjetljivosti, beskraja koji je privodio sruu ranu i potom je objašnjavao. Čitava se moja prošlost u tom trenutku sažela između mogeg tijela i laneta: stvarnost se sada opet pojavljuje iza stakla. Moja se sjeta uzdizala prema tom čvrstom čvorištu laži, u kojem se smrt prikazivala kao nepokolebivi vladar situacije. Moje se biće suprotstavljalo definitivnom ishodu. Lovac je priskočio svome plijenu, skraćujući scenu na pristojnu dužinu, a srna, živo oko kao da je odjednom shvatila koliko je šume preostalo iza njezinih očiju, i, obnevidjela od boli ili svjetlosti, izgubila se u preostalom krajolik, s onu stranu zrcala koje je na fotografskoj ploči bilježilo trenutačni izgled stvari.

Od cijelog prizora fotografija je uhvatila prestrašeni skok divljači, zatim je scena završila u pouzdanoj perspektivi, koja daje iluziju završenog događaja. To je onaj dio scene koji je u potpunosti u skladu s prostornim gibanjem tijela i ostalim fizikalnim zakonima. Medutim, preda mnom je i dalje ležalo tijelo iz čijih se žila postepeno sasvim ispraznio život.

Na čistoj površini ogledala sastajala su se dva pogleda, gubeći se svaki u svoju dubinu. Prema našim proračunima, metalik bi mogao srnu sasvim lako stići u bijegu i prekinuti crtu kojom je uzmičala prema horizontu. Metalik bi je mogao i oboriti, ali zadnji njezin pogled, koji sam upamtio, prodirao je iz svačke čvrstoće smrti, bilo ga je nemoguće zaustaviti, jer je bio toliko u sebi dovršen da nikakva pouzdanost ne bi mogla spriječiti njegov prodor u našu budućnost. Taj je pogled govorio o snazi naše podvale, o gostadi koja se uvijek utječe sigurnosti pobjede.

Kamera luta rubovima tog čudesnog podvođenja stvarnosti i svakoj strani daje pečat dovršenosti. Montaža bi mogla odijeliti oznake budućeg života i zamrlog daha na ploči negativu, gdje se može sasvim pouzdano odijeliti sreća slobodnog i mrtvog tijela.

Sve što se dalje odvijalo pred mojim očima bilo je prepušteno spretnim rukama fotografa, pod čijom je vještinom istinitost cijelog prizora zadobivala novu vjerojatnost, još neostvarenu, ali čija se putanja već sigurno približavala samom središtu scene. Taj drugi, za promatrača jedini dio stvarnosti, malazi se najčešće u privatnim albumima koji postojano zadržavaju hrabrost na svojim stranama.

Malo iščahureno tijelo pred mojim očima kao da je težilo nekom drugom obliku sreće izvan svojeg tijela, jednoj čistoj radosti koja nije vezana ni uz jedan pokret. To je izuzetna sreća koju posjeduju slike mrtve prirode.